ΕΝΑΣ ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

—*Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας*

01

ΔΡ ΞΕΝΗ ΑΡΑΠΟΓΙΑΝΝΗ
Αρχαιολόγος
ΝΑΤΑΣΑ ΓΛΑΡΑΚΗ
Αρχαιολόγος – Μουσειολόγος
ΦΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Αρχαιολόγος ΜΑ

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας (ΑΜΜ) αποτελεί χώρο έκθεσης των αρχαιολογικών θησαυρών του νομού και, ταυτόχρονα, ζωντανό φορέα πολιτισμού. Η μόνιμη έκθεση φιλοξενείται σε νέο κτίριο, το οποίο δημιουργήθηκε στο σημείο όπου βρισκόταν η Παλαιά Δημοτική Αγορά της Καλαμάτας και οι σχετικές αρχιτεκτονικές αναφορές είναι εμφανείς. Η έκθεση συνίσταται στη χαρτογράφηση και παρουσίαση των σημαντικότερων θέσεων και μνημείων της μεσσηνιακής γης μέσω επιλεγμένων ευρημάτων.

Οι δράσεις λειτουργίας και προβολής του ΑΜΜ χαρακτηρίζουν την παρουσία του και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της διαχείρισής του. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η ιστοσελίδα, οι ξεναγήσεις, το λογότυπο, ο περιοδικές εκθέσεις και οι ενημερωτικές κάρτες αποτελούν αναπόσπαστα μέρη τόσο της ερμηνευτικής πολιτικής του Μουσείου όσο και της προσέλκυσης επισκεπτών.

01 Εξωτερική άποψη του μουσείου.

02 Χάρτης του νομού Μεσσηνίας στην είσοδο της έκθεσης.

02

Το έργο

Το έργο «Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας» συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Κοινοτική Συμμετοχή - ΕΤΠΑ: 75%, Εθνική Συμμετοχή: 25%) στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Πολιτισμός», με συνολικό προϋπολογισμό 1.100.000,00 ευρώ.

Το ΑΜΜ δημιουργήθηκε για να παρουσιάσει το πλούσιο αρχαιολογικό παρελθόν του νομού Μεσσηνίας και να αποτελέσει κέντρο εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας για τους επισκέπτες του. Ο σχεδιασμός του βασίστηκε στις ανάγκες των εν δυνάμει επισκεπτών του Μουσείου και πιο συγκεκριμένα των μόνιμων κατοίκων του νομού (όλων των ηλικιών και ιδιαιτέρως οικογενειών με παιδιά και σχολείων) αλλά και των τουριστών.

Το κτίριο

Το κτίριο του Μουσείου βρίσκεται στην καρδιά του ιστορικού κέντρου της Καλαμάτας, εκεί όπου παλιά βρισκόταν η Δημοτική Αγορά της πόλης, που κατακλυζόταν καθημερινά από το πολύβουο πλήθος των εμπόρων και των πελατών της.

Μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1986 το οικοδόμημα της Αγοράς κατεδαφίστηκε λόγω των σοβαρών ζημιών που είχε υποστεί. Το νέο οικοδόμημα που κατέλαβε τη θέση της παλαιάς Αγοράς, παραχωρήθηκε από τον Δήμο Καλαμάτας στο ΥΠΠΟΤ, προκειμένου να λειτουργήσει ως Αρχαιολογικό Μουσείο.

Η έκθεση

Η ιδιαιτερότητα στο σχεδιασμό και στην πραγμάτωση της έκθεσης του ΑΜΜ συνίσταται στο γεγονός πως συνεργάστηκαν αρμονικά και επίμονα τρεις διαφορετικές υπηρεσίες του ΥΠΠΟΤ: η ΛΗ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, η 26η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και το Τμήμα Δημοσίων Αρχαιολογικών Μουσείων και Συλλογών (ΤΔΑΜΣ) της Διεύθυνσης Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (ΔΜΕΕΠ).

Στόχος της έκθεσης είναι η όσο το δυνατόν πληρέστερη παρουσίαση των αρχαιοτήτων της Μεσσηνίας διαχρονικά, δηλαδή από τους προϊστορικούς χρόνους έως και τη βυζαντινή περίοδο, προκειμένου ο επισκέπτης, κατά την περιήγησή του στις επιμέρους εκθεσιακές ενότητες, να αποκτά σφαιρική αντίληψη της πολιτισμικής εξέλιξης κάθε περιοχής διαμέσου των αιώνων.

Ακολουθώντας την παλιά γεωγραφική διαίρεση του νομού σε τέσσερις επαρχίες, Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας και Τριφυλίας, η έκθεση αναπτύσσεται σε αντίστοιχες μεγάλες γεωγραφικές ενότητες, όπου εντάσσονται οι σημαντικότερες αρχαιολογικές θέσεις με αντιπροσωπευτικά ευρήματα, που προέρχονται είτε από ανασκαφές, είτε από επιφανειακές έρευνες ή ακόμη και από τυχαίες παραδόσεις αρχαίων από τους απλούς πολίτες. Η τοπογραφική παρουσίαση του εκθεσιακού υλικού οδηγεί τον επισκέπτη σε μία πρωτότυπη γεωγραφική περιήγηση στο νομό Μεσσηνίας με οδηγό τα σύγχρονα τοπωνύμια, όπως αναγράφονται στον κεντρικό χάρτη της έκθεσης.

Προκειμένου ο επισκέπτης να «διεισδύσει» στις γεωγραφικές ενότητες ακολουθεί μια κεντρική «οδική αρτηρία», ανάμεσα στις προθήκες και τα

03

03 Από το πιλοτικό στήσιμο των προθηκών.

04 Άποψη της έκθεσης της επαρχίας της Πυλίας.

05 Άποψη της έκθεσης.

04

εκθέματα, η οποία θυμίζει τη ροή του ποταμού Παμίσου, που διατρέχει μεγάλο μέρος της Μεσσηνίας και εκβάλλει στον Μεσσηνιακό κόλπο.

Από την κεντρική κυκλοφοριακή αρτηρία διακλαδώνονται οι δευτερεύοντες δρόμοι που οδηγούν στις τέσσερις ενότητες των επαρχιών. Κάθε ενότητα παρουσιάζει αυτοτέλεια και ο επισκέπτης μπορεί επιλεκτικά να δει μέρος της έκθεσης, χωρίς να ακολουθήσει ολόκληρη την πορεία της κεντρικής αρτηρίας.

Οι χωροθεματικές ενότητες

Προκειμένου να υπάρξει ολοκληρωμένη ιστορική αντίληψη τόσο για την πολιτική όσο και για την πολιτιστική οντότητα ορισμένων περιοχών της Μεσσηνίας στην αρχαιότητα, σηματοδοτούνται με εποπτικό υλικό δέκα θεματικές ενότητες, όπου γίνεται ερμηνεία της ιστορίας με βάση το χώρο, όπου διαδραματίστηκαν διάφορα γεγονότα.

Οι ενότητες αυτές είναι: «Οι Βιλεαρδουίνοι και η Μεσσηνία», «Η Μάνη και το Δεσποτάτο του Μορέως», «Θουρία μια "περίοικος" πόλη», «Έξω Μάνη, στα σύνορα Μεσσηνίας-Λακωνίας», «Ο όσιος Νίκων ο "Μετανοείτε" και η Μεσσηνία», «Η πρωτεύουσα του ανεξάρτητου μεσσηνιακού κράτους στις υπώρειες της Ιθώμης», «Η Ενετοκρατούμενη Πυλία (1206-1500)», «Ένα μυκηναϊκό κέντρο στο μεσσηνιακό κόλπο», «Η "επικράτεια" του ανακτόρου του Νέστορος», «Οι Μυκηναίοι της Τριφυλίας».

Οι επικουρικές δράσεις

Τρία αναπόσπαστα μέρη της έκθεσης λειτουργούν επικουρικά και βιωματικά στη συνολική εκθεσιακή εμπειρία:

• Οι ψηφιακές εφαρμογές αναπτύσσονται σε δύο σταθμούς εργασίας υπολογιστών, έξω από την Αίθουσα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων. Ο επισκέπτης επιλέγει σε ψηφιακό χάρτη τοπωνύμια της έκθεσης και πληροφορείται για την αρχαιολογική μαρτυρία, το ιστορικό της έρευνας της περιοχής, την προέλευση των τοπωνυμίων και τη βιβλιογραφία σχετικά με το πολιτιστικό απόθεμα του νομού. Τέσσερα ψηφιακά παιχνίδια βοηθούν τους μικρότερους επισκέπτες να αφομοιώσουν ευχάριστα τα εκθέματα του μουσείου.

• Το δίγλωσσο φυλλάδιο περιέχει πληροφοριακό υλικό για το κτίριο του ΑΜΜ και την έκθεση με αναφορά στις μουσειολογικές αρχές και στις σημαντικότερες εκθεσιακές ενότητες. Σχεδιάστηκε με σύγχρονη αισθητική και απευθύνεται στο σύνολο των επισκεπτών.

• Το ψηφιακό παράθυρο στη ΒΔ εξωτερική όψη του ΑΜΜ προβάλλει αντιπροσωπευτικά εκθέματα και φωτογραφικό υλικό από σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις της Μεσσηνίας. Πρόκειται για ψηφιακή προβολή στην πίσω όψη του κτιρίου, η οποία ενημερώνει τους περαστικούς για την ύπαρξη του Μουσείου και των θησαυρών που φιλοξενεί.

05

Η λειτουργία του Μουσείου

Η μόνιμη έκθεση συνιστά τον κεντρικό άξονα του ΑΜΜ, το οποίο αποτελεί έναν αναπτυσσόμενο και εξελισσόμενο ζωντανό οργανισμό. Η συντήρηση του κτιρίου και των εκθεμάτων, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η ιστοσελίδα, το λογότυπο καθώς και οι ενέργειες με στόχο την αύξηση της επισκεψιμότητας του Μουσείου (ξεναγήσεις, δημοσιεύσεις, ενημερωτικές κάρτες, συνεντεύξεις τύπου, εκδηλώσεις κ.ά.) συμβάλλουν στη σωστή λειτουργία του ΑΜΜ.

Συντήρηση κτιρίου και εκθεμάτων

Το κτίριο της Παλαιάς Δημοτικής Αγοράς, όπου φιλοξενείται η έκθεση του ΑΜΜ, διαθέτει έναν κεντρικό εκθεσιακό χώρο 455 τ.μ., δευτερεύοντες βοηθητικούς χώρους (αίθουσα εκπαιδευτικών προγραμμάτων, πωλητήριο, εκδοτήριο κ.ά.), εργαστήρια συντήρησης και αποθήκες αρχαίων της ΛΗ΄ ΕΠΚΑ, η οποία είναι διοικητικά υπεύθυνη για το ΑΜΜ.

Τμήμα της κεντρικής αίθουσας στεγάζεται από υαλοστάσιο, το οποίο καλύφθηκε με μεμβράνες συσκότισης, ώστε να επιτευχθεί ο αρμονικός συνδυασμός φυσικού και τεχνητού φωτός. Το γυάλι-

νο στέγαστρο συνιστά μια ιδιαίτερη και ευαίσθητη κατασκευή και η συντήρηση της μόνωσής της αποτελεί αντικείμενο συστηματικής επιμέλειας. Βεβαίως, η συνολική υγρομόνωση του κτιρίου ελέγχεται και συντηρείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Παράλληλα, εντοπίζονται οι ελλείψεις που προκύπτουν στο φωτισμό, στον κλιματισμό, στο σύστημα ασφαλείας και ενεργοποιούνται οι αντίστοιχοι τεχνικοί. Τέλος, οι συντηρητές της ΛΗ΄ ΕΠΚΑ μελετούν την προσαρμογή των αντικειμένων στις συγκεκριμένες συνθήκες έκθεσης και στήριξης και πραγματοποιούν διορθώσεις, κατά περίπτωση.

Εκπαιδευτικά προγράμματα

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα αποτελούν προτεραιότητα για το ΑΜΜ και απευθύνονται σε οικογένειες (εκπαιδευτικοί σάκοι), σε μαθητές (εκπαιδευτικό προγράμματα και θεματικές επισκέψεις) και σε εκπαιδευτικούς.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα για οικογένειες αποτελούνται από τέσσερις εκπαιδευτικούς σάκους. Ο αρχικός σχεδιασμός του προγράμματος πραγματοποιήθηκε από τη ΔΜΕΕΠ, με υπεύθυνη τη δρα Π. Καλαμαρά και συνεργάτες την αρχαιολόγο Σ. Απδόνη και την αρχαιολόγο-μουσειολόγο Έ. Γλύτση. Ο κάθε εκπαιδευτικός σάκος αντιστοιχεί σε ένα θέμα (λυχνάρια, ζώα, μεταφορικά μέσα, εργαλεία), μια ηλικιακή ομάδα και μια δημιουργική κατασκευή. Οι σάκοι δανείζονται σε οικογένειες με παιδιά κατά την είσοδό τους στο Μουσείο. Έρευνα κοινού με θέμα τη λειτουργία των εκπαιδευτικών σάκων πραγματοποιείται από τον Ιούλιο του 2009, τα αποτελέσματα της οποίας αξιολογούνται μηνιαίως.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές απευθύνονται σε προκαθορισμένες ηλικιακές ομάδες μαθητών ή αφορούν θεματικές περιηγήσεις, τις οποίες ο εκπαιδευτικός δύναται να προσαρμόσει στις ανάγκες και την ηλικία των μαθητών του, και είναι τα εξής:

1. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Οι χρωματιστές πετρούλες» επιδιώκει τη γνωριμία των παιδιών με τον κόσμο των ψηφιδωτών μέσα από μια διαδικασία παιχνιδιού και γλωσσικών δραστηριοτήτων, και απευθύνεται σε μαθητές του νηπιαγωγείου και της Α΄ Δημοτικού.
2. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Μια Πινελιά στον Χρόνο» δημιουργήθηκε το 2009 στο πλαίσιο της Πανελλήνιας Εκστρατείας του ΥΠΠΟ «Περιβάλλον και Πολιτισμός». Το πρόγραμμα επιδιώκει να εμφυσήσει στα παιδιά της Γ΄ Δημοτικού την αναγκαιότητα για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της ελιάς, μέσα από ένα παραμύθι εμπνευσμένο από τα αρχαιολογικά ευρήματα του Ανακτόρου του Νέστορος.
3. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ο Μαγικός Κόσμος των Σφραγιδολίθων» εγκαινιάστηκε στο ΑΜΜ στο πλαίσιο του εορτασμού των «Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς» τον Σεπτέμβριο του 2009. Μέσω της συγκεκριμένης θεματικής περιήγησης οι επισκέπτες κάθε ηλικίας (μεμονωμένοι και σχολεία) γνωρίζουν τους σφραγιδόλιθους, μικρά έργα τέχνης από πολύτιμα και ημιπολύτιμα υλικά και πληροφορούνται τη χρήση τους.

Τα προγράμματα για εκπαιδευτικούς αφορούν κύκλους εκπαίδευσης δασκάλων και καθηγητών από τους αρ-

06

07

06 **Οι ψηφιακές εφαρμογές εμπλουτίζουν τη συνολική εκθεσιακή εμπειρία.**
07 **Αίθουσα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.**

χαιολόγους της ΛΗ΄ΕΠΚΑ και της 26ης ΕΒΑ. Στόχος των περιηγήσεων είναι η ενημέρωση των εκπαιδευτικών για το υλικό του Μουσείου και η προσαρμογή της επίσκεψης των μαθητών στις ανάγκες της ηλικίας τους και της διδακτέας ύλης.

Λογότυπο

Ένα έκθεμα του Μουσείου αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία του λογότυπου. Πρόκειται για έναν χρυσό ρόδακα του 16ου αι. π.Χ., εύρημα από μυκηναϊκό τάφο, στη θέση «Τουρκοκίβουρα» Καρποφόρας. Το αντικείμενο έχει ανάγλυφη διακόσμηση με κεντρικό οφθαλμό, που περιβάλλεται από στικτό πλοχμό και επτά επιπλέον οφθαλμούς. Πρόκειται για ένα σχέδιο της μυκηναϊκής εποχής, το οποίο αντικατοπτρίζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το σημαντικό προϊστορικό και ιστορικό παρελθόν της Μεσσηνίας. Επιπλέον, συμβολίζει την αέναη κίνηση και, ταυτόχρονα, την αρμονική εξέλιξη, τη συνεργασία και τη δημιουργικότητα, ενωμένες σε ένα σύνολο.

Ιστοσελίδα

Η ιστοσελίδα του Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας (www.archmusmes.gr) δημιουργήθηκε ως μια ανοιχτή πύλη επικοινωνίας με κάθε ενδιαφερόμενο για το Μουσείο και την ιστορία του νομού Μεσσηνίας.

Στην ελληνική και την αγγλική γλώσ-

08

09

08 Το λογότυπο του Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας.
09 Χρυσός ρόδακας με σωληνίσκο ανάρτησης. 16ος αι. π.Χ. Νιχώρια. Μυκηναϊκός τάφος.

σα παρουσιάζονται στοιχεία για το κτίριο του Μουσείου, τη μουσειολογική μελέτη και τα εκθέματα. Με πλούσιο φωτογραφικό υλικό κάθε επισκέπτης της ιστοσελίδας μπορεί να περιηγηθεί εικονικά και να ενημερωθεί για τους αρχαιολογικούς χώρους και τα ευρήματα του νομού Μεσσηνίας από τους προϊστορικούς έως και τους βυζαντινούς χρόνους. Η παρουσίαση του Μουσείου συμπληρώνεται με ενημερωτικό υλικό για εκπαιδευτικούς, παρουσίαση του Πωλητηρίου και λεπτομερείς πληροφορίες πρόσβασης στο Μουσείο. Βεβαίως, η ιστοσελίδα στη σημερινή της μορφή αποτελεί μόνο την αρχή εφόσον κάθε νέα δραστηριότητα και πρόγραμμα του Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας θα εντάσσονται σταδιακά στη δομή της.

Εκδηλώσεις, ξεναγήσεις και ενημερωτικές κάρτες

Αρχαιολόγοι της ΛΗ΄ ΕΠΚΑ και της 26ης ΕΒΑ πραγματοποίησαν τέσσερις ξεναγήσεις υπό τον τίτλο «Ραντεβού στο Μουσείο» για το ευρύ κοινό τον Ιούλιο του 2009 με στόχο να κάνουν γνωστό το ΑΜΜ στους κατοίκους και στους επισκέπτες του νομού Μεσσηνίας. Το κοινό επέδειξε πολύ μεγάλο ενδιαφέρον και εντυπωσιάστηκε με τις αρχαιότητες της Μεσσηνίας, τις ψηφιακές εφαρμογές, τα ντοκιμαντέρ και τη συνολική παρουσία και λειτουργία του Μουσείου.

Επιπρόσθετα, πραγματοποιήθηκε ειδική ξενάγηση για τους ξενοδόχους του νομού Μεσσηνίας, ώστε να ενημερωθούν για το ΑΜΜ ως νέο προτεινόμενο τουριστικό προορισμό. Παράλληλα, 10.000 ειδικές ενημερωτικές κάρτες προβολής του ΑΜΜ διανεμήθηκαν σε κεντρικά σημεία της Καλαμάτας, σε τουριστικούς πράκτορες καθώς και σε επιλεγμένα ξενοδοχεία του νομού για την ενημέρωση των επισκεπτών τους.

Το ΑΜΜ επιδιώκει να καθιερωθεί στη συνείδηση της τοπικής κοινωνίας και των επισκεπτών ως ένας ζωντανός φορέας πολιτισμού στην πρωτεύουσα του νομού Μεσσηνίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η διοίκηση της ΛΗ΄ΕΠΚΑ πραγματοποίησε τις εκδηλώσεις «Αγγίζοντας το σελινόφως...» και «Εξερευνώ το παρελθόν μου» για να γιορτάσει την Πανσέληνο του ΥΠΠΟΤ και την Παγκόσμια Ημέρα Ατόμων με αναπηρία αντίστοιχα και σχεδιάζει νέες δράσεις εντός του 2010.

Συνολικά, το ΑΜΜ απευθύνεται τόσο στους κατοίκους όσο και στους επισκέπτες του νομού Μεσσηνίας. Φιλοδοξεί, μέσω της μόνιμης έκθεσης και των δράσεων λειτουργίας και προβολής του, να αποτελέσει σημείο αναφοράς στην τοπική πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη.

Σημειώσεις

1 Συντελεστές Υλοποίησης Έργου Γενική Εποπτεία – Συντονισμός Έργου: Ξ. Αραπογιάννη – Διευθύντρια ΛΗ΄ ΕΠΚΑ, Ε. Χαλκιά – Διευθύντρια 26ης ΕΒΑ, Π. Καλαμαρά – Προϊσταμένη ΤΔΜΑΣ, ΔΜΕΕΠ, Α. Παρίση - Αρχιτέκτων-Μηχανικός ΔΜΕΕΠ, Β. Αλμπάνη – Αρχαιολόγος- Αναπληρώτρια Διευθύντρια 26ης ΕΒΑ, Μ. Μούλιου – Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος, ΔΜΕΕΠ. Επιμέλεια Έκθεσης: Ν. Γλαράκη, Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος, ΛΗ΄ ΕΠΚΑ, Έ. Γλύτση, Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος, ΔΜΕΕΠ, Ε. Δούμα – Αρχαιολόγος, ΔΜΕΕΠ, Ε. Μηλίτση – Αρχαιολόγος, 26η ΕΒΑ, Ε. Μπαρμπαρίτσα – Αρχαιολόγος, 26η ΕΒΑ, Φ. Σταυριανόπουλος – Αρχαιολόγος, ΛΗ΄ ΕΠΚΑ. Αρχαιολογική τεκμηρίωση: ΛΗ΄ ΕΠΚΑ: Ν. Γλαράκη, Αρχαιολόγος- Μουσειολόγος, ΛΗ΄ ΕΠΚΑ, Δ. Κοσμόπουλος – Αρχαιολόγος, Σ. Κουρσούμης – Αρχαιολόγος, Ε. Μαλαπάνη – Αρχαιολόγος, †Χρ. Σγουροπούλου – Αρχαιολόγος, Φ. Σταυριανόπουλος – Αρχαιολόγος, Μ. Τσουλάκου – Αρχαιολόγος, 26η ΕΒΑ: Β. Αλμπάνη – Αρχαιολόγος, Μ. Κάππας – Αρχαιολόγος, Έ. Κατερίνη – Αρχαιολόγος, Ε. Μηλίτση – Αρχαιολόγος, 26η ΕΒΑ, Ε. Μπαρμπαρίτσα – Αρχαιολόγος, 26η ΕΒΑ, ΔΜΕΕΠ: Σ. Αηδόνη – Αρχαιολόγος, Α. Μητροπούλου – Αρχαιολόγος. Μουσειογραφικός σχεδιασμός: Α. Παρίση – Αρχιτέκτων-Μηχανικός ΔΜΕΕΠ, Α. Σκουρογιάννη – Αρχιτέκτων-Μηχανικός ΔΜΕΕΠ. Συντήρηση εκθεμάτων: ΛΗ΄ ΕΠΚΑ: Α. Θωμόπουλος, Ε. Τεμπελοπούλου, Σ. Ράθωση, 26η ΕΒΑ: Θ. Αντωνοπούλου, Μ. Βασιλειάδη, Σ. Δουβόγιαννη, Ο. Θεοδωροπούλου, Θ. Κατάκος, Π. Πανταζόπουλος. Διοικητική Υποστήριξη: ΛΗ΄ ΕΠΚΑ: Ε. Ανδριανοπούλου, Θ. Τότση. 26η ΕΒΑ: Α. Γεωργακοπούλου. Εξωτερικοί συνεργάτες: Η. Κωνσταντακόπουλος (φωτισμοί), Ε. Κελίδου (γραφιστική επεξεργασία), Κλ. Φλέσσα (βίντεο), Β. Γεωργιάδης (φωτογραφήσεις), Ντ. Καζάζη, Δ. Σαλταμπάσης (μεταφράσεις), Γ. Νεστορίδου (επιμέλεια κειμένων, Β. Μπεζεριάνου & ΣΙΑ Ο.Ε. (εκτυπώσεις), Make Believe & Minimatik (ψηφιακή εφαρμογή), Εκδόσεις «Καλειδοσκόπιο» (Εκπαιδευτικοί σάκοι - παραγωγή), Εμ. Λιγνός (κατασκευή προθηκών), Μ. Βαρεντζής & ΣΙΑ Ε.Ε. (μεταλλικές κατασκευές), Κ. Βελώνης & Υιός (ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις), Μ. Τσάφας, Ν. Μυλωνάς (κατασκευές plexiglass), Δηλάρης Ιωάννης – Ελαιοχρωματισμοί, Δ. Κουράνος – Π. Κουτσοπέτρος Ε.Π.Ε. (Δαπεδοστρώσεις).

2 Η Ν. Γλαράκη (αρχαιολόγος-μουσειολόγος), ο Δ. Κοσμόπουλος (αρχαιολόγος) και η Μ. Τσουλάκου (αρχαιολόγος) έχουν τη γενική επιμέλεια του σχεδιασμού και της εφαρμογής των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων της ΛΗ΄ ΕΠΚΑ.

3 Συντελεστές δημιουργίας της ιστοσελίδας: Ν. Γλαράκη (αρχαιολόγος-μουσειολόγος), Π. Δημητρακόπουλος (Μηχανικός Λογισμικού), Α. Ιντζέμπελη (τεχνικός Η/Υ), Δ. Κοσμόπουλος (αρχαιολόγος).